

Over wie en over wat heeft een land jurisdictie? Met andere woorden, waar heeft een land rechtsmacht over? En wat is rechtsmacht?

Er zijn twee belangrijke uitgangspunten als we het hebben over de afbakening van statelijke bevoegdheden. Enerzijds kennen we de territoriale rechtsmacht. Hierbij is de rechtsmacht over een bepaald territorium van belang; hoever rijkt de rechtsmacht op geografisch gebied? Anderzijds hebben we de personele rechtsmacht; over welke personen rijken de bevoegdheden van een bepaalde staat? Met rechtsmacht wordt bedoeld: 'het bepalen van (de grenzen) van het juridische gezag van een staat (of andere autoriteit) om (gedrags)regels vast te stellen, toe te passen en/of af te dwingen.'

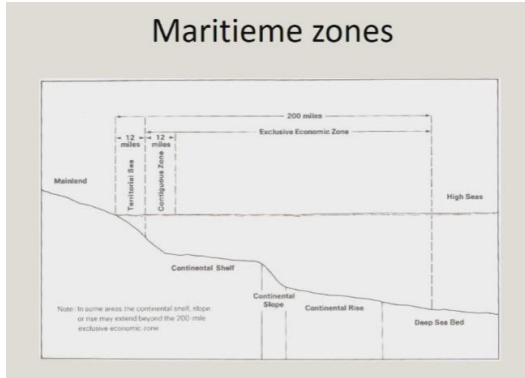
Wat valt er onder het territorium van een staat? Ten eerste valt het (vaste land) grondgebied van een staat onder het territorium. Naast het grondgebied vallen de binnenwateren onder de jurisdictie. Binnenwateren betreffen alle meren, kanalen, zeeën etc. van een staat die binnen de grenzen vallen. Ook de territoriale zee valt onder de rechtsmacht van een staat. De territoriale zee wordt gedefinieerd als twaalf zeemijlen vanaf de basislijn – gemeten bij laagtij – . Deze lijn kan niet opgeschoven worden door middel van aanbrenging van een kunstmatig eiland. Een natuurlijke verschuiving of vulkanische activiteit kan wel verandering aanbrengen in de basislijn. Een schip van een andere staat heeft vrije doorgang in de territoriale zee van een andere staat, indien deze onschuldig doorvaart. Zij mogen dan geen illegale activiteiten verrichten of een bedreiging lijken voor de kust. De schepen mogen wel, ter verdediging, vergezeld worden door een legerschip. Naast de grond en de zee, valt ook de lucht boven een staat tot de territoriale rechtsmacht. Er bestaat niet zoiets als een onschuldige overvlucht. Hiervoor is, met uitzondering van vluchten boven zeestraten, altijd toestemming vereist. Tot slot kunnen territoriale bevoegdheden voortvloeien uit archipelwateren. Archipelwateren zijn wateren tussen een groep (kleine) eilanden. De rechtsmacht rijkt dan ook uit over die tussenwateren. Hier rechts een voorbeeld van archipelwateren. De wateren binnen de eilanden vallen in dit voorbeeld ook binnen de rechtsmacht van de Filipijnen.

Voor wat betreft het internationale recht, en daarmee in bijzonder het zeerecht, was Hugo de Groot een belangrijke jurist. Zijn mening over de zee, was dat de zee niet toegeëigend kon worden. De zee is vrij voor iedereen. Dit is wat Hugo de Groot aan de VOC adviseerde in de handelstijden van de VOC. Is dit tegenwoordig nog zo? Hebben we een vrije zee? In de jaren zeventig van de vorige eeuw (1972-1982) hebben tijdenlange onderhandelingen plaatsgevonden omtrent de onderhandelingsbelangen 3^e VN zeerechtconferentie. De zee werd gezien als vrij, en dit moest zo veel mogelijk gewaarborgd worden. Ondanks de vrijheid van de zee, hadden veel staten baat bij het toe-eigenen van de zee aan het kustgebied. Dit gebied is doorgaans het rijkst aan vis. Daarnaast heeft de staat die het betreffende gebied toegeëigend heeft, het recht op de rijkdommen die het uit de grond trekt. Dit werd ook besloten in de conferentie. Tot slot werd er nog veel nagedacht over de ontwikkelingslanden. Deze landen wilden niet weer achter het net vissen betreffende hun rijkdommen in de zee en eisten delen van hulpbronnen. Waar het huidige recht met de opvatting van Hugo de Groot overeenstemt, is het feit dat deze gebieden en rijkdommen niet in eigendom zijn van de betreffende staat. De zee is niet op te eisen. Ze verkrijgen echter een functionele rechtsmacht over het zeegebied.

Dit is bepaald in het VN zeerechtenverdrag 1982. De functionele rechtsmacht houdt in dat er niet volledige soevereine rechten worden toegekend aan de staten. Zij verkrijgen allen de door het internationale recht toegestane rechten. Daarnaast zijn er drie zones vastgesteld.

Ten eerste kennen we de aansluitende zone. Dit is de eerder genoemde twaalf mijl, gerekend vanaf de basislijn. Ten tweede is het continentaal plat vastgesteld. Het continentaal plat is het stuk land van een staat dat onder de zee doorgaat, tot aan het punt dat de zee de diepte in duikt. Alle hulpbronnen en rijkdommen die in deze zone ontdekt worden, vallen binnen de functionele rechtsmacht van de staat, dus niet in eigendom. De Noordzee is een groot continentaal plat, gezien het feit dat voordat we de diepte induiken, we al in Engeland zijn. Tot slot kan een exclusieve economische zone geclaimd worden. De exclusieve zone gaat om de rechtsmacht omtrent datgene wat er in het water zit.

Belangrijk om hierbij te weten is, dat deze drie zones niet tot het grondgebied behoren van de staat, maar wel binnen de functionele rechtsmacht.

Het ene land heeft vaak een ander continentaal plat in verhouding met een ander land. Hoe moet dit nou geregeld worden? De internationale juristen hebben bepaald dat elke staat recht heeft op een continentaal plat van 200 zeemijl. Het maakt dan feitelijk niet uit waar deze zone

begint. Dit recht kan verkocht worden aan andere landen. In geval van een langer continentaal plat, is bepaald dat er een maximum geldt van 350 zeemijl vanaf de basislijn. Dit moet wel eerst voorgelegd worden aan een commissie van de VN. Hierbij is als voorwaarde gesteld dat, indien de commissie dit goedkeurt, een deel van de opbrengsten geschonken moet worden aan ontwikkelingslanden.

Hoe zit het met de Noordpool? Tot nu toe zijn er veel regels, gebaseerd op beginselen vanuit welke hoek dan ook. Toch levert een dergelijk verdrag weer conflictstof op. Veel landen claimen in de poolcirkel grote gebieden doordat deze vallen binnen hun continentaal plat. Tot nu toe gaat alles via het boekje. Het Noordpoolgebied valt namelijk binnen het 150 extra zeemijlgebied van het continentaal plat, waarbij er toestemming van een commissie van de VN vereist is. De betreffende landen hebben dit tot nu toe allemaal gedaan.

Er zijn ook nog een aantal gebieden die buiten de nationale jurisdictie vallen. Hieronder vallen o.a. de vrijheden van de volle zee en de exclusieve jurisdictie van de vlaggenstaat. Met dit laatste wordt bedoeld dat de vlag van de staat die op het schip getoond wordt, de exclusieve jurisdictie heeft over dat schip. Het gaat hierbij om een juridische vlag, dus de staat waar het schip vandaan komt. Een uitzondering hierop is een schip die bedoeld is voor piraterij. Nog een uitzondering van deze jurisdictie is de uitoefening van het recht van 'hot pursuit'. Dit betekent dat wanneer een schip een illegaliteit begaat binnen jouw wateren, dat je dan het recht hebt deze te volgen de volle zee in, en deze vervolgens in de volle zee te arresteren. Dit recht van hot pursuit eindigt, zodra de schepen in de territoriale wateren van andere staten komen.

Tot slot zijn er een aantal belangrijke rechtsmachtvragen wanneer het gaat om de uitoefening van de strafrechtelijke jurisdictie. Hieronder een aantal voorbeelden:

- Wanneer vond het misdrijf plaats?
- Waar vond het misdrijf plaats?
- Wat is de aard van het misdrijf?
- Wat is de nationaliteit van de dader?
- Wat is de nationaliteit van het slachtoffer?
- Waar bevindt de (vermeende) dader zich?
- Welk land mag of moet hem berechten?
- Heeft de (vermeende) dader een beschermde positie?
- Is uitlevering mogelijk? Zo ja, onder welke voorwaarden?

Een tijd geleden was in het nieuws dat minister Blok de IS-strijders in plaats van in Nederland, in Irak wilde laten vervolgen. Hiervoor stelde hij een aantal voorwaarden op. Dit betroffen onder meer uitsluiting van de doodstraf en het recht op een eerlijk proces. Irak hoeft zich hier niet aan te houden, aangezien zij jurisdictie hebben op eigen grondgebied. Tevens konden deze voorwaarden ongelijkheid binnen het Iraakse rechtssysteem veroorzaken. Naast vervolging in Irak zelf, valt ook te denken aan een internationaal strafrechtelijk tribunaal. Dit zijn tribunalen, georganiseerd door internationale organisaties en staan gerechtelijk boven de nationale instanties. Blok stelde bij deze IS-strijders een hybride tribunaal voor. Bij een hybride tribunaal worden op internationaal niveau de rechten van de verdachte vastgesteld. Hier heeft een nationale rechter zich dan aan te houden. Deze tribunalen bestaan uit nationale en internationale rechters.

- Vervolg vorig college –

De territoriale rechtsmacht van een staat rijkt over het territorium, de functionele macht over zeegebieden, vliegtuigen en schepen. De rechtsmacht van Nederland geldt ook in de ambassades van andere landen die in Nederland gevestigd zijn. Het gebouw is echter onschendbaar, waardoor ze beperkt zijn deze rechtsmacht te handhaven.

Naast territoriale, kennen we ook nog de personele rechtsmacht. Dit betreft de rechtsmacht over personen. Wie zijn er onderworpen aan het gezag van de staat? Dit betreffen in beginsel de onderdanen die de nationaliteit van de staat bezitten, en vreemdelingen op het grondgebied. Naast deze twee typen personen bevat de personele rechtsmacht ook extraterritoriale aspecten; kan een Nederlander door Nederland berecht worden voor een misdrijf in een ander land? Tot slot kent het internationaal publiekrecht immuniteiten voor de vreemde staat en internationale organisaties.

Alles begint bij de nationaliteit. De basis van nationale wetgeving bevindt zich óf in het *ius soli* óf in het *ius sanguinis*. Het *ius soli* houdt in dat de plaats van geboorte belangrijk is voor de vraag welke nationaliteit je krijgt. Voorbeeld: je hebt een Russische vader en een Nederlandse moeder. Ze gaan naar de VS. Daar heerst het nationaliteitsrecht naar *ius soli*. Je bent dus Amerikaans. Het *ius sanguinis* houdt in dat je de nationaliteit van je ouders krijgt. Dus in het vorige geval, indien je niet in de VS maar in Nederland geboren bent, waar het *ius sanguinis* de basis is, dan ben je dus half Russisch en half Nederlands. In Nederland is een belangrijke Rijkswet aangenomen in 1984 omtrent de nationaliteit. Deze is in 2017 dusdanig aangescherpt, dat je het Nederlanderschap bij te weinig contact met Nederland kan verliezen.

De grondregel in het internationale recht is om te voorkomen dat mensen staatloos zijn. Als mensen geen andere nationaliteit hebben dan Nederlands, dan kan de staat hen het Nederlanderschap niet afpakken. Ook rechtspersonen hebben een nationaliteit. Dit is van belang voor o.a. diplomatieke bescherming.

Bevoegdheid tot uitoefenen strafrechtelijke jurisdictie

De vraag hierbij is: hoever strekt de rechtsmacht zich uit tot gebeurtenissen en personen buiten de staat? Een aantal beginselen zijn hierbij uitermate belangrijk

- Territorialiteitsbeginsel. Dit beginsel kan ten eerste objectief worden benaderd; alles wat op het Nederlandse grondgebied heeft plaatsgevonden, valt onder de bevoegdheid van de Nederlandse rechter. Ook kan het beginsel subjectief worden benaderd; datgeen wat op Nederlands grondgebied gebeurt, heeft effect in een andere staat. Ook wel het schot-over-de-grens geval. Je staat in Nederland, maar schiet iemand dood die net over de grens in Duitsland staat.
- Nationaliteitsbeginsel. Waar je je ook in de wereld bevindt, je blijft (bijna) altijd gebonden aan het Nederlandse recht. Dus als je in het buitenland een strafrechtelijk delict pleegt, dan zou je in de meeste gevallen ook in Nederland berecht kunnen worden.
- Passief nationaliteitsbeginsel. Iemand pleegt in het buitenland een strafrechtelijk delict op een Nederlander. Dus een buitenlander doet de Nederlanders wat aan, in een andere staat. MH17 is hier een voorbeeld van. Het OM wil hun rechtsmacht in deze zaak doordrukken, nu er zo'n 200 Nederlanders vermoord zijn bij het neerhalen van dit vliegtuig.
- Beschermingsbeginsel. Dit beginsel is voornamelijk voor de bescherming van de vitale belangen. Voorbeeld hiervan is het voorkomen van een aanval op het Koningshuis, die voorbereid wordt in Duistland.

- Universaliteitsbeginsel. Bij dit beginsel heerst de opvatting dat elk land, waar dan ook, de bevoegdheid heeft mensen te berechten, die zich schuldig maken aan hele erg misdrijven. Hierbij worden de fundamentele misdrijven bedoeld. Nederland heeft op grond van dit beginsel de bevoegdheid over zaken te oordelen waarbij een buitenlander, in het buitenland, op buitenlanders een genocide of volkerenmoord pleegt. Het kan zo zijn dat er geen Nederlander bij betrokken is, en toch hebben ze rechtsmacht hierover.

Enkele recente ontwikkelingen brengen met zich mee dat het passieve nationaliteitsbeginsel steeds meer geaccepteerd wordt. Dit is met name het geval bij terrorisme. Concreet uit dit zich in het verdrag tegen terroristische bomaanslagen. Naast deze net genoemde hoofdbeginselen kent het internationaal publiekrecht ook het quasi-universaliteitsbeginsel. Dit beginsel is gebaseerd op een verdrag. Het geldt dus alleen tussen deze verdragspartijen. Een ander beginsel dat voortvloeit uit dit beginsel is het ‘aut dedere aut indicare’ beginsel. Dit houdt in; bestraffen of uitleveren. Verdragspartijen hebben dus in een concreet geval de keus om zelf de dader(s) te bestraffen, of deze uitleveren aan de betreffende verdragspartij.

In Nederland hebben we de Wet Internationale Misdrijven. In deze wet is opgenomen dat de misdrijven die strafbaar gesteld zijn bij het Internationaal Strafhof, en dan met name de genocide, oorlogsmisdaden en misdrijven tegen de menselijkheid, dat Nederland hier universele rechtsmacht over heeft. Voorwaarde is wel, dat de dader/verdachte zich op Nederlands grondgebied moet bevinden.

Extraterritoriale handhaving

Het uitgangspunt van de handhaving is dat het alleen kan binnen eigen territoir. Denk hierbij aan het grondgebied + schepen, vliegtuigen, ruimtevaartuigen etc. Als je wil handhaven buiten de eigen grenzen, dan kan dit alleen met de toestemming van de andere staat.

- *einde vervolg vorig college* –

HC5B, 29-09-2020, Afbakening staatsgezag – immuniteiten –

Er zijn grof gezegd drie soorten immuniteiten: staatsimmunitet, diplomatieke immuniteit en immuniteit van internationale organisaties. We beginnen met een praktisch voorbeeld. De 9/11 Bill in de VS. Deze Bill gaat over de verantwoordelijkheid van andere staten. Hierin staat dat een buitenlandse staat niet immuun kan zijn, indien deze staat niet genoeg heeft gedaan ter voorkoming van terrorisme die gepleegd is binnen de VS. Saoedi-Arabië is hier een voorbeeld van. Bij 9/11 waren er veel Saoedi's betrokken, en de VS was van mening dat Saoedi-Arabië te weinig heeft gedaan om deze aanslag te voorkomen. Het instellen van deze Bill ging niet zonder conflict. President Obama was het niet eens met deze Bill en voerde zijn vetorecht uit. Deze veto is op 28 september 2016 overruled door het Congres. In mei 2018 accepteert de rechter de rechtsmacht in deze zaak. Is wat hier allemaal gebeurd volkenrechtelijk mogelijk? Hierop is een kort antwoord mogelijk. Nee. Deze Bill is in strijd met het gewoonterecht en IGH in Germany vs Italy. Alleen beperkingen in de immuniteit zijn mogelijk.

Art. 12 UN Convention 2004: ‘Unless otherwise agreed between the States concerned, a State *cannot invoke immunity* from jurisdiction before a court of another State which is otherwise competent in a proceeding which relates to *pecuniary compensation* for death or injury to the person, or damage to or loss of tangible property, cause by an *act or omission which is allege to be attributable to the State, if the act or omission occurred in whole or in part in the territory of that other State and if the author of the act or omission was present in that territory at the time of the act or omission.*

Immunitet betekent de “begrenzing van toepassing en handhaving van de (territoriale) jurisdictie van een staat”. Dit vindt zijn bron in het gewoonterecht, verdragen diplomatieke en consulaire relaties, verdragen met internationale organisaties en de UN Convention on State Immunity 2004. Immunitet is procedureel, en niet een uitzondering op de toepasselijkheid van de wet.

De staatsimmunitet geldt voor de staat zelf. Daarbij kan een afgeleide immuniteit gelden. Dit uit zich in personen die handelen namens de staat, of militaire schepen of vliegtuigen van de staat. Bij deze immuniteit is de status als basis. ‘par in parem non habet imperium’. Alle staten zijn gelijk aan elkaar. Absolute immuniteit betekent dat staten nooit voor een gerecht van een andere staat berecht

kunnen worden. Restrictieve immuniteit is een immuniteit die de laatste tijd meer op komt, en betekent dat staten in een bijzonder geval wel voor het gerecht van een andere staat gedagvaard kunnen worden. Dit kan dan alleen als het om een commerciële transactie gaat. Daarbij moet voor de vraag of een transactie commercieel is, worden gekeken naar de aard of het doel van de transactie. Uit jurisprudentie blijkt dat er eerst naar de aard gekeken wordt, en dan naar het doel. Een staat kan te allen tijde afstand doen van immuniteit ('waiver'). Bij staatsimmuniteit moet een duidelijk verschil gemaakt worden tussen immuniteit van rechtspraak en immuniteit van executie. Sommige dingen kunnen wel berecht worden, maar weer niet geëxecuteerd worden.

Wanneer is een statelijke gezagsdrager niet onderworpen aan de rechtsmacht van een andere staat? Daarbij kennen we de volledige (persoonlijke) immuniteit vs. functionele immuniteit. Volledige immuniteit geldt bij persoonlijke handelingen van gezagsdragers. Functionele immuniteit is van toepassing op datgene wat een gezagsdrager doet in functie. Deze functionele immuniteit blijft bestaan na uitdiensttreding. De staat, en niet het individu, moet worden aangesproken voor inbreuken. De volledige immuniteit geldt in ieder geval voor het staatshoofd. Daarnaast hebben de regeringsleider, minister van buitenlandse zaken en de diplomaten in de gaststaat volledige immuniteit. Deze volledige immuniteit geldt alleen gedurende de periode dat de functie bekleed wordt. Na aftreding is dit alleen nog functioneel.